

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ АСПІРАНТІВ ЧЕРЕЗ ОПАНУВАННЯ КІЛЬКІСНИХ І ЯКІСНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Крячкова Л. В.

*доктор медичних наук, професор,
в.о. завідувачки кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я
та управління охороною здоров'я,
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна*

Розвиток науково-дослідної компетентності аспірантів є ключовим завданням третього рівня освіти. Сучасна підготовка здобувачів наукового ступеня доктора філософії вимагає не лише глибоких знань зі спеціальності, але і володіння методологією наукового пошуку, інструментами доказовості, аналітичним і критичним мисленням. Саме тому значна увага під час навчання в аспірантурі має приділятися опануванню здобувачами кількісних та якісних методів дослідження, які є основою побудови обґрунтованої наукової аргументації.

Існують різноманітні підходи до класифікації методів дослідження, зокрема виділяють розподіл за метою (фундаментальні та прикладні), за типом отриманих даних (кількісні, якісні, змішані), за рівнем втручання дослідника (експериментальні та обсерваційні), за рівнем аналітичного узагальнення (описові та аналітичні) тощо [3].

У сфері охорони здоров'я ці класифікаційні критерії мають практичне значення, наприклад, описові дослідження дозволяють оцінити частоту захворювань у популяції, тоді як аналітичні – встановити причинно-наслідкові зв'язки між факторами ризику, поведінковими детермінантами та станом здоров'я населення. Експериментальні методи, зокрема рандомізовані контрольовані дослідження, забезпечують перевірку ефективності медичних втручань і програм, тоді як описові дизайни є ключовими для епідеміологічного моніторингу й оцінки результатів у реальних умовах практики. У свою чергу, якісні методи дослідження, такі як інтерв'ю, фокус-групи, тематичний аналіз тощо спрямовані на виявлення потреб, очікувань та мотивацій учасників системи охорони здоров'я і пацієнтів, що дозволяє підвищувати респонсивність політик до потреб населення. Комплексне використання різних методів створює підґрунтя для формування доказових управлінських рішень і забезпечення сталого розвитку системи охорони здоров'я.

Вибір методу наукового дослідження є ключовим етапом побудови доказової та логічно узгодженої наукової роботи. Ефективність

обраного методу визначається не його складністю, а відповідністю поставленій меті, характеру досліджуваного явища та типу даних, які можна отримати. У галузі охорони здоров'я це особливо важливо, оскільки саме адекватність методологічного підходу забезпечує достовірність результатів та їх практичну значущість.

Кількісні та якісні методи дослідження посідають центральне місце у науковому пізнанні проблем охорони здоров'я, формуючи дві взаємодоповнюючі площини аналізу. Якісні методи дають змогу дослідити поведінкові, етичні, соціокультурні та організаційні аспекти функціонування системи охорони здоров'я, які не піддаються кількісному виміру [2]. Кількісні методи забезпечують можливість статистичного вимірювання масштабів і закономірностей явищ, виявлення асоціацій між факторами ризику та результатами, оцінки ефективності втручань і програм [1].

Інтеграція кількісних і якісних підходів розширює горизонти наукового пізнання, дозволяючи поєднувати об'єктивні вимірювання з глибоким розумінням контексту. У сфері медико-соціальних досліджень така інтеграція є не лише бажаною, а й необхідною, оскільки вона забезпечує багатовимірне вивчення наукової проблеми [1].

Взаємодоповнення кількісних і якісних методів не є компромісом, а передумовою наукової повноти. У підготовці аспірантів це проявляється через залучення до проєктних і міждисциплінарних форм роботи у межах змішаних дизайнів досліджень.

В Дніпровському державному медичному університеті (ДДМУ) формування дослідницьких компетентностей відбувається через опанування навчальних дисциплін, що системно формують у здобувачів PhD інструментарій доказового мислення. Так, під час вивчення дисципліни «Біостатистика» аспіранти засвоюють основи статистичних методів, принципи формування та описання вибірки, тестування гіпотез, аналізу кореляцій, інтерпретацію результатів аналізу і роботу з реальними базами даних. Це забезпечує володіння кількісними підходами до побудови та перевірки наукових гіпотез.

Дисципліна «Основи доказової профілактики та медицини в науковій діяльності» сприяє формуванню розуміння структури наукового доказу, джерел систематичних помилок, принципів пошуку і критичної оцінки літератури, а також навичок проведення системних оглядів.

У курсі «Професійне представлення результатів наукових досліджень та оформлення документації» аспіранти опановують логіку наукової аргументації, структуру академічного тексту, правила цитування, принципи академічної доброчесності та відповідального авторства. Цей курс сприяє інтеграції кількісних і якісних даних у процесі формування наукових висновків та їх репрезентативного представлення.

Під час навчального процесу забезпечується формування здатності аспірантів не лише виконувати емпіричні дослідження, а й критично осмислювати методологічні підходи, інтерпретувати отримані результати у світлі наявних доказів, що повністю відповідає підходу навчання не лише техніці збору даних, а й їх інтерпретації в контексті наукової проблеми [1, 3].

Опанування таких підходів дозволяє аспірантам переходити від механічного збору даних до усвідомленого наукового пошуку. Це відповідає сучасним вимогам до дослідницької культури, де кількісна достовірність і якісна глибина мають бути взаємопов'язаними компонентами єдиного аналітичного процесу.

Висновки. Системна підготовка аспірантів, орієнтована на опанування кількісних і якісних методів дослідження та їх поєднання у практичній науковій діяльності, формує дослідницьку компетентність, розвиває аналітичне мислення і забезпечує відповідність результатів сучасним стандартам доказової медицини, науково обґрунтованої охорони здоров'я та академічної доброчесності.

Література:

1. Bove-Fenderson E., Duffy K., Mannstadt M. Broadening Our Horizons: JBMR and JBMR Plus Embrace Preprints. *J Bone Miner Res.* 2018. N33(2). P. 185-187. doi:10.1002/jbmr.3386.
2. Busetto L., Wick W., Gumbinger C. How to use and assess qualitative research methods. *Neurol Res Pract.* 2020. N2. 14 p. doi:10.1186/s42466-020-00059-z.
3. Çaparlar C.Ö., Dönmez A. What is Scientific Research and How Can it be Done? *Turk J Anaesthesiol Reanim.* 2016. N44(4). P. 212-218. doi:10.5152/TJAR.2016.34711.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-546-7-27>

УНІВЕРСИТЕТ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: НАУКА, МИСТЕЦТВО, СУСПІЛЬСТВО

Кулешір М. М.

викладач,

*Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Університет у сучасному світі постає не лише як освітня інституція, а як осередок культури, де перетинаються три головні виміри людського духу – наука, мистецтво і суспільство. У культурному просторі ХХІ століття університет виконує місію, що виходить далеко за межі